

Mijn broodmachine en toestand van onze economie

Wij hebben een economie die een hoge omloopsnelheid nodig heeft. Zo verdienen aandeelhouders veel geld, zo blijft de werkgelegenheid en daarmee de economie op peil. Maar waar liggen de grenzen? Hoe komen we ooit uit de vicieuze cirkel van ons op verspilling gebaseerde systeem?

Door Guus Hustinx

Mijn broodmachine, twee jaar oud, ging stuk. Althans, een klein onderdeelje had het begeven. Geen nood zou je denken, repareren en klaar. Niets bleek minder waar. Er wordt domweg niet gerepareerd. Je koopt een nieuwe en dumpst de oude. Zo worden printers bewust gemaakt om niet langer dan drie jaar mee te gaan en is de I-phone uitgerust met een apart schroefje om te voorkomen dat wij, gierige klanten, zelf een batterij kunnen vervangen. Ook het ieder jaar uitbrengen van apparaten met nog meer en snellere mogelijkheden houdt ons superconsumentisme op peil. Onze economie heeft een hoge omloopsnelheid nodig. Het hele systeem is verslaafd aan groei. Een belangrijke manier om groei te realiseren is de omloopsnelheid van onze consumptie verder te verhogen. In de huidige schulden crisis kunnen we zien wat er gebeurt als de groei afneemt of tot stilstand komt. Hele landen komen in problemen, de economie komt tot stilstand, massawerkeloosheid is het gevolg, een vicieuze cirkel.

Deze hoge omloopsnelheid heeft echter ook enorme verspilling tot gevolg. Ontelbare mobiele telefoons met daarin steeds schaarser wordende metalen liggen in bureauladen te verstoffen of komen in de vuilverbranding terecht. Mijn broodmachine wordt als witgoed nog gerecycled, maar een groot deel van het apparaat verdwijnt alsnog naar de verbranding. Vervuiling is het broertje van verspilling. De vraag rijst hoe lang we dit, met steeds schaarser wordende grondstoffen, nog vol kunnen houden. Paul Gelding, oud directeur van Greenpeace, voorspelt in zijn boek 'The Great Disruption' een wereldwijde crisis als gevolg van deze schaarste, met miljarden doden als gevolg. Roger Cox stelt in zijn boek 'Revolutie met recht' (2011) dat Hubbertpeak oftewel Peak Oil (het punt waarop de productie van olie afneemt, doordat de voorraden wereldwijd opraken) al bereikt is, De olieprijs zal tot absurde hoogten stijgen en een bedreiging vormen voor het totale economische systeem. Komt het inktzwarte scenario van Gelding dan alsnog uit?

Hoe kan het toch dat deze alarmerende situatie niet wereldwijd prioriteit nummer een is? Steken we collectief de kop in het zand? De sterke focus op de korte termijn van politiek, aandeelhouders en bestuurders (we kijken zo ver als onze zittingsperiode en/of portemonnee strekt) is een belangrijke oorzaak. Daarnaast is het fenomeen dermate complex dat niemand een clou heeft hoe dit op te lossen. In NLP termen: dit valt volledig buiten onze controle. En dus bagatelliseren of ontkennen we de situatie. Of we zijn rasoptimisten en geloven dat er tijdig een remedie voor de doodzieke patiënt gevonden wordt. We gedragen ons als kikkers. Het wordt verdomd heet in de pan, maar we merken het niet, we worden langzaam gekookt.

In 'de Toekomst is Groen' (2008) zegt Thomas Friedman dat er sprake is van een systeemcrisis. Die kun je niet oplossen door de onderdelen van het systeem te optimaliseren, zoals nu geprobeerd wordt. Je moet een heel nieuw systeem bouwen. Is innovatie dan de oplossing? De huidige praktijk van innovatie laat zien dat het oh zo moeilijk is om van het slimme idee tot product te komen. Klein uitproberen, dat lukt nog wel. Maar van daaruit opschalen naar massaproductie is al veel lastiger. Multinationals hebben zichzelf tijdens de golf van het superkapitalisme omgevormd tot geldmachines. Die steken hun nek niet meer uit. Private partijen kunnen de bedragen die nodig zijn voor de opschaling moeilijk ophoesten. Daarnaast zit veel innovatie in de hoek van het optimaliseren van de delen van het systeem. Voor het bouwen van een nieuw systeem is meer nodig.

Utopieën, beelden van de ideale maatschappij met dito wereldorde, zijn van alle tijden. Utopieën zijn in een achternamiddag te bedenken. Hans Achterhuis (de Utopie van de Vrije Markt, 2010) laat zien welke prijs in de (recente) historie betaald is voor het najagen van die utopieën. Dus dat is niet de weg.

De opgave is om een samenhangende wereldeconomie te bouwen die duurzaam is. Waar we alleen nog hernieuwbare hulpbronnen gebruiken. Waar we producten creëren die een lange levensduur hebben. De uren die daarmee uit de productie vrijvallen worden ingezet in zorg, onderwijs, kennisontwikkeling en innovatie. Tevens moeten we de kloof tussen rijk en arm oplossen, want die vormt een bedreiging voor het hele systeem. We moeten ingewikkelde verdelings- en daarmee

machtvraagstukken oplossen. En bovendien moeten we een ongekend transitieproces creëren waarmee we van de huidige naar de gewenste toestand toewerken, zonder dat het lopende systeem ineens stort. Oftewel tijdens de verbouwing moet de verkoop doorgaan. De aanzet moet van ons, gewone mensen, komen. Het wordt tijd voor particuliere, vrijwillige denktanks die deze opgave in kaart gaan brengen en oplossingen creëren. Digitale platforms kunnen daarvoor een geweldig middel vormen en in korte tijd veel kritische massa bijeen brengen, zoals we in de Arabische lente hebben kunnen zien. Zo kunnen we gaan doen wat wel binnen onze controle ligt. Creativiteit genereren en bundelen met de middelen die ons te beschikking staan. Aan de slag!

Guus Hustinx
guus@intens.org